

Na De spin en de vlieg:

Horen, zien en spreken:
Hoe omgaan met een vermoeden van kindermisbruik?

Liesbeth Kennes, oktober 2017.

Een samenwerking van Liesbeth Kennes, [CAW Oost-Brabant](#) & uitgeverij Van Halewyck.

Van Halewyck

© 2017, Liesbeth Kennes

Seksueel misbruik is heftig. Niet enkel voor het slachtoffer zelf, maar ook voor de omstaander die ermee wordt geconfronteerd. Vaak weten mensen niet wat te zeggen of wat ze kunnen doen. Om die reden zwijgen ze en grijpen ze niet in. Niet omdat ze het kind niet willen helpen, wel omdat ze zich machteloos voelen en vooral niets verkeerd willen doen. Dat is jammer, want seksueel misbruik is een aanslag op het vertrouwen van het kind in anderen. Het herstel van die beschadiging begint pas op het moment dat een kind iemand in vertrouwen kan nemen.

Zwijgen over misbruik speelt de plegers in de hand. Deze handleiding wil daarom een aanzet geven tot dialoog, de confrontatie aangaan met het taboe en misbruikplegers een halt toeroepen.

De aanleiding van deze handleiding is het verschijnen van het prentenboek 'De spin en de vlieg'. Het is eerst en vooral een mooi voorleesboek voor kinderen, maar achter het verhaal zit ook een belangrijke boodschap. Het boek wil opvoeders sensibiliseren over kindermisbruik door hen een inkijk te geven in de slinkse werkwijze van pedoseksuelen.

Er heersen een heleboel misvattingen over kindermisbruik. Het is zelden zo dat een kind met geweld wordt overmeesterd en verkracht. Integendeel, de misbruiker zal het kind isoleren en manipuleren (groomen). Stapsgewijs gaat hij elke keer wat verder. De kindermisbruiker installeert een geheim bij het kind: dit doen wij, jij en ik, met zijn tweetjes, samen. Door dit groomen en het gedeelde geheim verzekert hij zich ervan dat het kind zal zwijgen, want iemand die zich medeplichtig of zelfs verantwoordelijk voelt voor seksueel misbruik, zal dit niet rondbazuinen.

Wanneer een kind vertelt dat het wordt misbruikt, wat in de praktijk zelden gebeurt, is er een procedure die moet gevolgd worden zodat de melding bij de juiste instanties terechtkomt. Op die manier kan het misbruik worden aangepakt. Maar wat doe je wanneer je buikgevoel zegt dat er iets niet klopt, wanneer je je ongerust maakt maar het kind je niet vertelt hoe de vork in de steel zit?

Er zijn vanzelfsprekend enkele organisaties die hierbij kunnen helpen, die ondersteuning bieden, maar eigenlijk kunnen we ook zelf het gesprek aangaan. Deze handleiding geeft leerkrachten, ouders en opvoeders informatie over seksueel misbruik, grooming en de mogelijke alarmsignalen bij kind en volwassene, alsook concrete handvaten om met een kind te praten over een vermoeden of onthulling van misbruik. Deze handleiding is er om iedereen die in gesprek gaat met kinderen te ruggensteunen. Er wordt doorverwezen naar hulpverleningsorganisaties die actief zijn in de aanpak van kindermisbruik, maar ook algemene preventietips krijgen een plaats.

De beste aanpak is namelijk voorkomen.

Liesbeth Kennes,
oktober 2017

Vragen, suggesties, correspondentie: liesbeth.kennes@cawoostbrabant.be

I. Kindermisbruik & grooming

A. Seksueel kindermisbruik?

- Seksueel misbruik is seksueel geweld binnen een afhankelijkheidsrelatie, zoals tussen ouder en kind, zorgverlener en zorgbehoevende, arts en patiënt, leerkracht en leerling...
  - Onderzoeksresultaten lopen, zoals steeds, erg uit elkaar maar het is aannemelijk dat 5 à 10% van de meisjes en 1 à 5% van de jongens voor ze de volwassenheid bereiken ernstig seksueel geweld meemaken.
  - Het bredere scala aan seksueel grensoverschrijdend gedrag (inclusief catcalling, seksuele intimidatie en pesterijen) treft 1 op 5 meisjes en 1 op 10 jongens. Dat zijn 3 à 4 meisjes en 1 tot 2 jongens in elke klas.
  - Er zijn dagelijks gemiddeld 4 aangiftes van verkrachting waarbij het slachtoffer minderjarig is.
  - In 2016 werden dagelijks gemiddeld 4 kinderen aangemeld bij een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling met van een vermoeden van seksueel misbruik. In ongeveer de helft van de meldingen ging het over incest (Het kind in Vlaanderen, 2016).
  - 2 op 3 misbruikte kinderen vertelt niemand over het misbruik.
  - Kindermisbruik heeft een grote impact op het leven van het kind. Die impact loopt door in de volwassenheid: het resulteert in een sterk verhoogde kans op psychische kwetsbaarheden en psychiatrische aandoeningen, gaande van depressie, angst, eetstoornissen en (chronische) posttraumatische stressstoornis, tot erg hoge cijfers van zelfdoding en zelfs euthanasie wegens ondraaglijk psychisch lijden. Daarnaast brengt het ook een verhoogde kans op medische problemen met zich mee, zoals onder andere diabetes, hart- en vaatziekten, astma, obesitas... Er is zelfs onderzoek waaruit blijkt dat traumatische ervaringen zoals misbruik een invloed hebben op de levensverwachting van deze kinderen.
- ⇒ Seksueel kindermisbruik is dus allebehalve een uitzondering. De meeste slachtoffers worden niet gezien of gehoord door hun omgeving. Zij blijven er alleen mee zitten.

B. Wie is het slachtoffer van seksueel misbruik?

Alle kinderen zijn kwetsbaar voor seksueel misbruik. Kinderen zijn namelijk voor alles afhankelijk van de volwassenen in hun omgeving. Ze kunnen niet op tegen de mensenkennis, intelligentie, macht, verbale sterkte enz. die volwassenen hebben. Zedenplegers gaan wel, net als roofdieren, op zoek naar de meest kwetsbare en dus

gemakkelijkste prooi. Onderzoek heeft dan ook aangetoond dat sommige kinderen meer risico lopen om misbruikt te worden:

- Kinderen met een beperking worden tot 4 keer vaker seksueel misbruikt. Zij zijn meer afhankelijk van hun omgeving en daardoor ook kwetsbaarder voor misbruik.
- Kinderen die in een ongezonde thuissituatie opgroeien, geplaatst zijn in een instelling of pleeggezin, alsook kinderen met een erg laag zelfbeeld, zijn kwetsbaarder voor de 'verleidingstrucs' van de misbruiker, die slim inspelen op hun nood om aandacht en betrokkenheid. Zo zijn tienermeisjes die onder jeugdzorg vallen veel vaker het doelwit van jeugdpooiers.
- Kinderen die emotionele verwaarlozing (hebben) ervaren, of al eerder mishandeld of misbruikt zijn, worden vaker (opnieuw) misbruikt. Niet alleen voelt de misbruiker hun kwetsbaarheid aan maar de kinderen gaan het misbruik ook minder snel onthullen. Ze hebben namelijk al op jonge leeftijd geleerd dat ze niet kunnen rekenen op de zorg en bescherming van volwassenen.
- Meisjes worden 2 tot 3 keer vaker misbruikt dan jongens.
- Kinderen van alle leeftijden kunnen misbruikt worden: zowel baby's als tieners (als natuurlijk ook volwassenen en bejaarden). Seksueel misbruik begint in verhouding vaker bij kinderen tussen 7 en 12 jaar (Finkelhor, 1993), tussen 10 en 13 jaar (Sensoa, Sexpert).

C. Wie pleegt seksueel misbruik?

- Plegers van seksueel misbruik komen uit alle lagen van de bevolking: het zijn mensen uit lagere en hogere sociaaleconomische klassen, mensen van alle religieuze gezindten, autochtonen en allochtonen, hoogopgeleiden en laagopgeleiden...
- De meeste misbruikplegers zijn volwassen mannen maar ook minderjarigen en vrouwen kunnen een kind misbruiken.
- De meeste plegers vergrijpen zich aan een kind uit hun omgeving, 80 tot 95% van de slachtoffers is of wordt misbruikt door een bekende: een familielid, buurman, kennis, vriend, coach, leider bij jeugdbeweging, leraar...
- Meisjes en jongens worden ongeveer even vaak misbruikt door een onbekende. Meisjes worden vaker dan jongens misbruikt door een familielid (41% versus 21%). Jongens worden vaker misbruikt door iemand die ze kennen maar die geen familielid is (bv. 27% door een leerkracht). Van de misbruikte jongens werd 9,1% misbruikt door een vrouw uit zijn familie (Pieters, 2010).
- Er zijn 3 types misbruikplegers:
  - o Pedofielen: mannen die zich primair seksueel aangetrokken voelen tot kinderen. Zij plegen het seksueel misbruik vanuit hun seksuele interesse in

kinderen. Uit onderzoek blijkt dat gemiddeld de helft van de veroordeelde zedenplegers pedofiel is.

- Gelegenheidsplegers. Zij misbruiken een kind zonder dat zij zich primair seksueel aangetrokken voelen tot kinderen. Deze kindermisbruikers zijn dus geen pedofiel: ze hebben een seksuele voorkeur voor een volwassen vrouwelijke of mannelijke partner. Een gelegenheidspleger zal zich vergrijpen aan een kind onder invloed van een gunstige gelegenheid en stressvolle gebeurtenissen (bv. problemen op het werk of in de partnerrelatie...) Dit type misbruikpleger zie je vaak bij vader-dochterincest als een vader zich tot zijn dochter wendt om zijn seksuele noden te bevredigen.
- Een beperkte groep misbruikplegers zijn mannen met een antisociale persoonlijkheid. Zij hebben geen empathisch vermogen, zijn gewetenloos en misbruiken vaker een onbekend kind. Ze gaan agressief te werk en maken gebruik van dwang en geweld. Soms doden ze het kind. Dit kindermisbruik is eerder uitzonderlijk.

D. Grooming

Iemand die een kind wil misbruiken, probeert het risico te minimaliseren dat het kind zijn mond voorbijpraat of dat anderen hem betrappen. Dat betekent dat iemand die een onbekend kind van de straat plukt – een zeldzaamheid – op een heel andere manier tewerkgaat dan het gros van de misbruikers die een kind uit hun omgeving misbruiken. De eerste pleger zal bijvoorbeeld zorgen dat hij niet herkenbaar is, zodat het kind niet kan beschrijven wie zich aan hem heeft vergrepen. De tweede zal het kind en zijn omgeving groomen.

Kindermisbruik is meestal geen toevallige samenloop van omstandigheden maar het resultaat van planning. Grooming is het proces dat voorafgaat aan het eigenlijke kindermisbruik: de volwassene bouwt een band op met het kind, met als doel om het op een later moment te misbruiken. De pleger effent vooraf het terrein en manipuleert de condities zo dat ze 'optimaal' zijn voor seksueel misbruik. Grooming is een actief proces waarbij de pleger de risico's zorgvuldig afweegt, zodat de kans dat het misbruik ontdekt wordt minimaal is. Hij brengt personen en situaties onder zijn controle en verleidt het slachtoffer op subtiele wijze.

Het pad effenen

In eerste instantie moet een kindermisbruiker toegang krijgen tot een kind of jongere. Sommige misbruikers hebben via hun job of vrijwilligerswerk contact met kinderen zonder supervisie van de ouders. Denk hierbij aan mensen die in het onderwijs of in naschoolse opvang werken of vrijwilligerswerk doen, vakantiecampen begeleiden, een sportteam coachen of een toneelstuk regisseren... De meeste mensen actief in deze sectoren hebben het – vanzelfsprekend – goed voor met kinderen, maar er zijn ook personen die dergelijke jobs opzoeken omdat deze hen verzekeren van alone time met kinderen. Deze misbruikers moeten in eerste instantie het vertrouwen winnen bij de organisatie waarbij ze aan de slag willen gaan. Vooral in de vrijetijdsector is dit gemakkelijk omdat een sportclub of toneelvereniging voornamelijk een beroep doet op

vrijwilligers en de organisatie dankbaar is voor alle hulp die ze krijgt. Zo'n pleger zal zich dan beetje bij beetje inwerken in de vereniging, en op die manier vertrouwen opbouwen.

Andere plegers hebben toegang tot een kind via hun relatie met de ouders van het betrokken kind. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de buurman die op de kinderen wil passen wanneer de ouder(s) even weg moet(en), aan een nonkel die aanbiedt bijles te geven of de babysitter die steeds klaarstaat. Daarnaast zijn er natuurlijk nog de mensen die met het kind samenwonen, de (stief)vader of moeder, (stief)broer, au pair... Deze plegers krijgen het kind meestal toevertrouwd vanuit de band die ze met de ouder hebben. Dergelijke plegers kiezen vaker alleenstaande moeders omdat zij meer nood hebben aan opvang en een luisterend oor en hun kinderen vaak geen vaderfiguur hebben. Zo gebeurt het niet zelden dat de misbruiker een vrouw versiert en met haar een relatie begint om op die manier toegang tot haar kinderen te krijgen. Het misbruik van vertrouwen bij deze moeder gaat dan ook ontzettend diep: 'Mijn nieuwe vriend houdt zoveel van me dat hij zich inlaat met mijn kinderen, zijn vrije tijd opoffert om te zorgen dat ik eindelijk weer wat meer tijd voor mezelf heb.' Wanneer iemand zich vergrijpt aan het kind dat jij hem als ouder hebt toevertrouwd, misbruikt de pleger niet enkel het natuurlijke vertrouwen dat jonge kinderen hebben in 'grote mensen', maar ook het vertrouwen van de ouders.

Niet zelden wordt de misbruiker door zijn omgeving zo geloofwaardig en betrouwbaar gevonden dat mensen niet alleen aan zichzelf twifelen als ze geen goed gevoel hebben bij de persoon in kwestie. Het gaat zelfs zo ver dat wanneer iemand een vermoeden uitspreekt, niemand hem gelooft: 'Hij toch niet? Die man draagt de kinderen op handen, hij doet alles voor hen!' Tegelijk zal een kindermisbruiker proberen om de geloofwaardigheid van het kind aan te tasten door het bijvoorbeeld grappend steeds voor te stellen als een speelvogel met een grote fantasie. Als het kind dan nadien toch zou loslaten over het misbruik, dan zal het minder serieus worden genomen.

Soms gaat de manipulatie van de omgeving nog verder dan de kinderen, ouders of professionele omgeving. Het meest frappante voorbeeld, waarbij je zou kunnen stellen dat de hele samenleving werd gemanipuleerd, vinden we bij pedoseksueel Pieter Ceulen. Deze Antwerpse zakenman heeft in de nasleep van de affaire Dutroux een grote som geld geschonken voor een speciale verhoorkamer voor kinderen. Terwijl de man in de Filipijnen en Cambodja zijn adoptiekinderen misbruikte en 7 gigabyte aan beeldmateriaal van kindermisbruik verzamelde, sponsorde hij de verhoorkamer waar misbruikte kinderen hun verhaal vertellen.

Het verbaast niet dat vele misbruikers zich vandaag tot het internet wenden: via websites, chatboxen en sociale media kunnen ze gemakkelijk in contact komen met kinderen en jongeren. Zo kan een misbruiker zonder zijn huis te verlaten contact zoeken met tientallen, soms honderden kinderen en jongeren. Door de anonimiteit van het internet kan een pedoseksueel zich anders voordoen: hij maakt een profiel aan onder een valse naam, liegt over zijn geslacht, leeftijd en bedoelingen. De volwassene probeert veel informatie te krijgen van het kind, die hij vervolgens handig gebruikt om een vertrouwensband op te bouwen: 'wat toevallig, hij is ook gek van paarden' bijvoorbeeld, of hij snapt 'helemaal hoe moeilijk ouders zijn'. Eens het kind of de jongere de volwassene vertrouwt en blij is een nieuwe vriend te hebben bij wie hij altijd terecht kan, vraagt de misbruiker om naaktbeelden. Net zoals een 'offline groomer' zal iemand die via het internet groomt vaak stapsgewijs te werk gaan: eerst vraagt hij om een foto waarop het meisje dat ene sexy topje draagt of een onderbroekfoto van de jongen. Uiteindelijk zal hij

de minderjarige vragen om zich uit te kleden voor de webcam of seksuele handelingen op zichzelf te stellen en een filmpje daarvan door te sturen. Eens hij die beelden heeft, kan hij ze gebruiken om het kind onder druk te zetten wanneer die het contact wil verbreken, of om meer beelden of zelfs een ontmoeting *in real life* af te dwingen. Als de jongere dat weigert, zal hij ermee dreigen om de beelden die hij de jongere eerder heeft ontfutseld, te verspreiden. Kinderen en jongeren die online misbruik meemaken, zijn vaak beschaamd dat zij zelf dergelijke beelden hebben gemaakt en doorgestuurd. Daardoor durven ze het aan niemand zeggen en komen zulke verhalen jammer genoeg vaker niet dan wel bij de politie. Door de aard van dit misbruik – online – zijn er nochtans vaak (digitale) sporen die kunnen aantonen dat er sprake is geweest van misbruik, en de politie kan de identiteit van de dader vaak vrij gemakkelijk achterhalen. Online grooming is strafbaar (zie verder).

Een relatie opbouwen met het kind

De volwassene zal er alles aan doen om een speciale relatie op te bouwen met het kind. Net zoals de spin in het prentenboek 'De spin en de vlieg' er alles aan doet om het vertrouwen van het vliegje te winnen zal een kindermisbruiker het kind het hof maken. Hij flatteert het kind, en geeft het kind het gevoel dat hij speciaal is voor deze volwassene. Hij zal zoeken naar de noden van het kind of de jongere en hoe hij hieraan tegemoet kan komen. Zo richten tienerpooiers – die tactieken van grooming als geen ander onder de knie hebben – zich veelal op erg kwetsbare meisjes (die bijvoorbeeld in een gezinsvervangend tehuis verblijven) en kennen ze de zwakke plekken van deze tieners: een gebrek aan zakgeld en persoonlijke aandacht. Zo'n meisje krijgt dan geschenken die ze zelf nooit zou kunnen kopen en wordt al snel verliefd op de gladde man die haar – soms voor het eerst in haar leven – het gevoel geeft dat zij de enige voor hem is.

De misbruiker zal het kind beginnen **isoleren**. Dat zowel in praktisch als sociaal en emotioneel opzicht. Het kind mag gaan logeren, ze maken leuke uitjes samen, de misbruiker helpt met het huiswerk. Hij zal ook proberen om de rol die anderen hebben in het leven van het kind of de jongere over te nemen. Het kind of de jongere geniet van de voorkeursbehandeling die het krijgt: affectie, aandacht, cadeautjes, samen leuke dingen doen... De misbruiker is de vertrouwenspersoon wanneer alles tegenzit. Het kind krijgt het gevoel dat het eigenlijk niemand anders meer nodig heeft. Zo kan het sociaal geïsoleerd geraken, waardoor er steeds minder mensen zijn aan wie het kind later kan vertellen wat de volwassene heeft gedaan.

Grenzen verleggen

De volwassene zal beetje bij beetje de relatie tussen het kind en zichzelf **seksualiseren**. Een kind heeft in het begin vaak geen slecht gevoel, de misbruiker doet namelijk wat vele andere opvoeders ook doen. Hij zal de grenzen en weerbaarheid van het kind testen: hoe reageert het op knuffels, seksuele grapjes of 'onschuldige' aanrakingen?

De grenzen vervagen gradueel: de misbruiker gaat bijvoorbeeld samen met het kind zwemmen en wordt elke keer wat intiemer. Hij zal de ongemakkelijkheid die het kind ervaart, normaliseren (bv. '*Alle kinderen doen dit hoor*') of tegenspreken (bv. '*Andere kinderen vinden dit wel leuk hoor*'), waardoor het kind zal beginnen twijfelen aan zijn

intuïtie en deze uiteindelijk zal negeren: hij heeft het fout, er is met hém iets mis, niet met de volwassene. Wanneer het vliegje in 'De spin en de vlieg' de boot afhoudt en zegt dat het niet oké zou zijn om bij de spin binnen te komen, moet zij zich verantwoorden: komaan, hij bedoelt het toch alleen maar goed. Het kind zal dit internaliseren en zo ook zijn eigen aanvoelen dat iets niet prettig of fijn is, tegenspreken.

Het gedrag is in het begin relatief onschuldig, maar verschuift naarmate de tijd vordert: knuffelen en lichamelijke nabijheid creëren, zoals handen vasthouden, strelen over de rug, kietelen enz. Het kind 'per ongeluk' seksueel aanraken of bijvoorbeeld de badkamer binnengaan wanneer het kind net naakt is. De misbruiker zal het kind laten wennen aan zijn geslachtsorgaan door zich naakt aan het kind te laten zien. Pornografisch beeldmateriaal wordt niet alleen gebruikt om de grenzen te verleggen ('Dat is allemaal heel normaal hoor'), maar ook om de nieuwsgierigheid van het kind te prikkelen: 'Ik zie dat je naar die piemel kijkt? Heb je dat al eens in het echt gezien? Wil je eens kijken? Voelen?' Hij zal daar erg vriendelijk bij blijven en allesbehalve agressief zijn.

Net zoals de spin de vlieg niet beveelt om binnen te komen, zal de kindermisbruiker de situatie zo proberen te kneden dat het kind zo veel mogelijk 'uit zichzelf' zal doen. Doordat het fysiek contact met het kind of de jongere gradueel geseksualiseerd wordt heeft deze niet door wat er gebeurt. Het kind zal na elke grensoverschrijding de misbruiker zelf weer opzoeken, omdat het de relatie met de volwassene niet wil verliezen. De volwassene weet, net als de spin in het boek, dat het kind wel terug zal komen.

Controle houden

Achteraf zal het kind zich vaak schuldig voelen, want ja, het had gezegd dat het inderdaad weleens aan die piemel wou voelen. De misbruiker brengt het kind in de waan dat het ingestemd heeft met en **medeplichtig** is aan het misbruik. Hij probeert het kind wijs te maken dat het het seksueel contact zelf ook wel leuk vindt. Soms zullen misbruikers de geslachtsorganen van hun slachtoffer 'stimuleren' om bij het kind of de jongere een lichamelijke reactie van fysieke opwinding teweeg te brengen. Hij zal de lichamelijke reactie bij het kind tegen hem gebruiken: '*Zie je wel, je wil het zelf, je piemel staat recht!*' Grooming is effectief omdat kinderen (net als volwassenen trouwens) niet geneigd zijn om dingen waar ze zich voor schamen of schuldig over voelen met anderen te delen. Ze ervaren vaak een kluwen aan tegenstrijdige emoties, want de misbruiker blijft vaak tegelijk een persoon met wie ze vaak veel plezier beleven.

Het misbruik kan zo verwarrend zijn dat het kind besluit dat het geen misbruik was: het is iets dat je er moet bijnemen als je een fijne grote vriend hebt, het is iets wat jijzelf blijikbaar ook wil, het gaat zo omdat er iets mis is met jou... Dat misplaatste schuldgevoel, de waan dat het kind zelf de oorzaak van het misbruik is, maakt dat een kind niet met zijn verhaal naar buiten komt. Die ontkenning dat wat is gebeurd misbruik is, dat het niet oké is, dat de volwassene daar verantwoordelijk voor is en het kind er geen enkel aandeel in heeft, kan lang blijven doorwerken. Soms duurt het decennia vooraleer een misbruikt kind zichzelf kan 'ontschuldigen' en de verantwoordelijkheid weer kan leggen waar die thuishoort: bij de misbruiker die je onschuld, vertrouwen en kwetsbaarheid heeft misbruikt om zijn seksuele lusten te kunnen bevredigen.

E. Wat zegt de wet?

- In België en Nederland ligt de seksuele meerderjarigheid op 16 jaar. Jongeren kunnen vanaf hun 16e dus instemmen met seksuele handelingen, zoals: je naakt laten zien, betasten, pijpen, beffen... en penetratie. Dat wil eigenlijk zeggen dat voor je 16e elke seksuele handeling strafbaar is, ongeacht of de minderjarige(n) toestemming gaf. Kinderen en jongeren kunnen juridisch niet instemmen met seksueel contact.
- Waar men bij de verkrachting of aanranding van een meerderjarige steeds moet bewijzen dat het slachtoffer niet heeft ingestemd met de seksuele handeling, gaat men er bij een min zestienjarige standaard vanuit dat hij/zij niet heeft ingestemd met de seksuele handeling. Beweren dat het kind of de jongere het wou of misschien zelfs het initiatief heeft genomen, maakt geen verschil. Het is een misdrijf, altijd.
- In België is een jongere tot zijn/haar 18e beschermd tegen seksueel misbruik door familieleden (bloedverwanten en mensen die met de minderjarige samenwonen). Indien een minderjarige ouder dan 16 seksueel contact had met een meerderjarige, kan de 'toestemming' van de minderjarige in twijfel worden getrokken wanneer tussen beiden een gezagsrelatie is (bijvoorbeeld leerling-leerkracht, coach-sporter). De wetgever erkent hiermee dat kinderen en jongeren gevoelig zijn voor grooming en manipulatie door iemand die macht over hen heeft.
- Online grooming is verboden sinds 2010 in Nederland (artikel 284e Wetboek van Strafrecht) en sinds 2014 in België (artikel 377quater Strafwetboek). Deze strafbaarstelling houdt in dat het voor een volwassene verboden is om via ICT (internet, mail, sms...) contact te zoeken met een kind of jongere jonger dan 16 jaar met als doel om elkaar *in real life* te ontmoeten en dan seksuele handelingen te stellen. Om strafbaar te zijn moet de volwassene 1) voorstel tot contact doen en 2) hij moet handelingen stellen die gericht zijn op het realiseren van die ontmoeting (bijvoorbeeld naar de plaats van afspraak gaan, de jongere geld overschrijven voor een treinticket...).
Erg sterk aan deze strafbaarstelling is dat online grooming strafbaar is op zichzelf en dus vóór het kind daadwerkelijk werd misbruikt.
- Strikt gezien vallen situaties waarin de volwassene een jongere manipuleert om seksuele handelingen te stellen voor een webcam of om naaktbeelden door te sturen aan de volwassene niet onder de wet op online grooming, maar dergelijke gedragingen zijn strafbaar via andere wetten (bijvoorbeeld rond kinderporno). Het is hoe dan ook belangrijk dat je dergelijke situaties meldt bij de politie of via Childfocus.
- Naast de invoering van het nieuwe misdrijf '*online grooming*' nam de Belgische wetgever 'grooming' ook op als verzwarende omstandigheid bij andere seksuele misdrijven. Dat wil zeggen dat wanneer iemand *in real life* een seksuele handeling stelt op een kind en daarvoor wordt veroordeeld, de rechter de straf van de dader kan verhogen wanneer die het kind voordien heeft gegroomd. Dat wil eigenlijk

zeggen: de volwassene zoekt op moment A *online* of *offline* contact met een kind met als doel het kind op een ander moment te misbruiken, en hij misbruikt het kind op moment B ook effectief. In dat geval kan de rechter de misbruiker een hogere straf opleggen. Onderzoek naar het gedrag van kindermisbruikers wijst uit dat bijna alle misbruikplegers hun slachtoffertje voordien groomen. Of rechters deze strafverzwaring ook effectief uitspreken, is maar de vraag.

II. Signalen van grooming en misbruik

A. Grooming

Hieronder staan enkele signalen die suggereren dat een volwassene in jouw omgeving mogelijks een kind groomt. Dit is geen lijst die je kan afvinken, noch bewijs dat er 'zeker en vast' sprake is van seksueel misbruik.

Het is niet simpel om seksueel gemotiveerd groominggedrag te onderscheiden van gezonde interacties tussen een volwassene en een kind. Maar signalen die je niet kent, kan je ook niet herkennen. Het gedrag van de volwassene in kwestie moet in de context worden bekeken en in relatie tot ander gedrag.

Zelf ben ik, bijvoorbeeld, ook de favoriete babysit van de kinderen van vrienden en ik vind het ook fijn om eens een uitstapje te doen met een kind zonder dat er anderen bij zijn. Alleen is mijn motivatie geen seksuele en hou ik ervan leuke dingen met hen te doen en zo een band op te bouwen. Hier zie je meteen ook hoe diep de vertrouwensbreuk is wanneer een ouder ontdekt dat zijn kind is misbruikt nadat hij zijn vertrouwen had gesteld in de volwassene in kwestie.

Vaak hebben mensen een eerder onbestemd gevoel, een 'hier klopt iets niet' en dan kan een opsomming van enkele mogelijke signalen wel helpen om taal te geven aan dat vermoeden. Om je vermoedens te bespreken heb je die taal nodig.

Signalen van grooming bij de volwassene:

- De volwassene stelt zich erg dienstbaar op. Bijvoorbeeld een nieuwe kennis of partner die staat te popelen om steeds voor je kind te zorgen. In het begin is alles fijn en zal het kind erg blij zijn om tijd door te brengen met de volwassene. Dat geeft de ouder en de omgeving de boodschap dat het een gezonde relatie is.
- De volwassene probeert voortdurend om tijd alleen te plannen met een kind. Hij stelt zich erg gedienschtig op: wil gerust oppassen zodat de ouder(s) eens een avondje voor zichzelf heeft (hebben), het is geen probleem om het kind naar school te brengen...
- De volwassene richt zich tot zijn dochter (vaak de oudste dochter) voor het inlossen van zijn noden en behoeften, zij is zijn 'vrouwetje': ze luistert naar de problemen die hij op het werk en met zijn partner (haar moeder) heeft. Omgekeerd merk je bij vader-dochter incest vaak dat de dochter zich ook naar haar rol gaat gedragen. Dit leidt vaak tot een breuk tussen moeder en dochter waardoor het meisje nog meer in de greep van haar vader terecht komt.
- De volwassene dringt aan op fysiek contact met het kind: overdreven knuffelen, aanraken, kussen, worstelen en ruwe spelletjes... De volwassene zal dit soms ook doen in jouw aanwezigheid. Op die manier wil hij bij het kind de indruk wekken dat jij het oké vindt. Hoe gaat de volwassene ermee om wanneer het kind geen kus of knuffel wil geven?

- De volwassene lijkt contact met kinderen te verkiezen boven dat met volwassenen en/of gaat nooit een relatie aan met leeftijdsgenoten. Denk hierbij aan de 'kindermagneet' die voor kinderen een geweldig fijne 'grote mens' is en veel leuker dan mama, papa of de juf die 'altijd moeilijk doen'.
- De volwassene nodigt voortdurend kinderen uit om bij hem thuis te komen spelen: hij heeft de laatste spelconsole, speelgoed... Zeker wanneer deze persoon zelf geen kinderen heeft, is dit gedrag dat op zijn minst merkwaardig is.
- De volwassene lijkt 'te mooi om waar te zijn'. Als het te mooi lijkt om waar te zijn, is het dat meestal ook.

B. Alarmbellen van seksueel misbruik bij het kind

Kinderen vertellen zelden uit zichzelf dat ze worden misbruikt maar meestal zijn er wel signalen. De alarmbellen hieronder zijn eigenlijk signalen dat het niet goed gaat met een kind. Er kunnen dan ook diverse oorzaken zijn, bv. pesten, echtscheiding, depressie... Slechts enkele signalen wijzen heel expliciet in de richting van seksueel misbruik als oorzaak voor het 'zich niet goed voelen' van het kind. Het belangrijkste is dan ook dat seksueel misbruik wordt overwogen als oorzaak. En, het allerbelangrijkste, om niet bang te zijn om het aan het kind te vragen.

- Het kind stelt seksueel gedrag dat niet past bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind. Zo is het normaal dat kleuters geïnteresseerd zijn in de penis van papa maar zou het wel merkwaardig zijn als een kleuter de beweging nabootst van een masturberende volwassene. Misschien heeft de kleuter ergens beelden van geslachtsgemeenschap gezien (duidt die dan ook zeker!), maar het kan ook een signaal van misbruik zijn.
Ook als het kind volwassen woorden gebruikt voor geslachtsdelen of woorden waarvan je niet wist dat het die kende (bv. 'beffen', 'kutje'...) moet je dit verder onderzoeken. Het kan natuurlijk dat leeftijdsgenootjes of een ouder kind stoere praat hebben verkocht, maar het kind kan dat ook hebben gehoord tijdens het misbruik, uit de mond van de volwassene.
- Sommige kinderen vertonen dwangmatig of zelfs agressief seksueel gedrag. Het is normaal dat jonge kinderen hun penis of vulva stimuleren maar als ze dit erg dwangmatig en bewust doen, kan dat een signaal van misbruik zijn. Andere slachtoffers gaan veelvuldig masturberen. Zeker wanneer het kind daarbij stotende bewegingen met de heupen maakt, moet men onderzoeken waar dat gedrag vandaan komt (heeft het kind bijvoorbeeld oudere mensen seks zien hebben of online iets gezien?). Ook wanneer je opmerkt dat het kind voorwerpen in de vagina of anus stopt, moet je daarover met het kind praten.
- Soms zal een misbruikt kind een ander kind seksueel agresseren. Vaak is dat een jonger kind maar het kan ook een leeftijdsgenootje zijn of een kwetsbaar ouder kind. Deze acting out moet natuurlijk pedagogisch adequaat worden aangepakt (praten met het kind, uitleggen waarom dat een probleem is, het kind begrenzen enz.) maar zeker als het nog een lagereschoolkind of kleuter betreft moet worden onderzocht

waar dit gedrag vandaan komt.

Een kind dat erg flirterig, geseksualiseerd gedrag stelt dat 'niet hoort', kan worden misbruikt. Bij tienermeisjes zie je twee extremen in de seksuele ontwikkeling: enerzijds zijn er misbruikslachtoffers die een degout hebben van alles wat met seksualiteit te maken heeft. Ze kunnen zich hullen in te grote truien en broeken, erg ongemakkelijk zijn wanneer er over seksualiteit wordt gesproken. Anderzijds zijn er slachtoffers met een erg geseksualiseerd uiterlijk (sexy kledij, make-up...) die zich promiscue gedragen.

Meer informatie over een gezonde seksuele ontwikkeling en afwijkend gedrag vind je op de website van Sensoa. De [normatieve lijst 2017 van Sensoa](#) somt per leeftijdsgroep op welk gedrag past en niet past.

- Een verstoorde nachtrust: nachtmerries, moeilijk inslapen of doorslapen, bedplassen.
- Psychosomatische klachten als hoofdpijn en buikpijn waar geen medische oorzaak voor is.
- Een kind dat van de ene op de andere dag afstandelijk wordt of net heel afhankelijk wordt.
- Plotse en onverklaarbare veranderingen in de persoonlijkheid en het affect van het kind. Bijvoorbeeld vaak terneergeslagen zijn of moodswings hebben, uitbarsten in woede of gemakkelijk huilen.
- Een kind vertoont gedrag dat bij een vorige ontwikkelingsfase hoort (regressie). Bijvoorbeeld: een lagereschoolkind dat begint te duimen of een kind dat droog was maar begint te broekplassen.
- Onverklaarbare angst voor bepaalde plaatsen of mensen. Denk bijvoorbeeld aan een kind dat eerst erg blij was als er een babysit kwam maar een volgende keer in woede of tranen uitbarst wanneer de ouders aankondigen dat 'babysit X straks weer komt'.
- Veranderingen in eetgewoonten: een kind dat plots veel minder of net meer eet dan voordien. Een kind dat plots erg vermagert of net erg veel bijkomt. Eetstoornissen als anorexia, boulimie en binge eating disorder zie je vaak bij misbruikte tieners.
- Zelfverwondend gedrag: krassen of snijden, branden, bonken met het hoofd, braken... Tieners kunnen zichzelf 'verdoven' met alcohol of drugs.
- Wanneer een kind honderduit vertelt over een nieuwe, oudere vriend en/of het geld of speelgoed heeft dat het voordien niet had en niet kan verantwoorden.
- Een verandering in schooluitslagen en/of studiemethode. Denk aan een kind dat goed presteerde maar het plots niet meer goed doet op school of zelfs spijbelt. Maar ook 'strebergedrag' waarbij het kind extreem focust op school, huiswerk en leren, kan een signaal zijn.

- Fysieke signalen: pijn, verkleuringen, bloeditstortingen of wondjes aan de genitaliën, anus of mond. Ook pijn en/of bloeden bij het plassen of de stoelgang kan een signaal zijn. Daarnaast kan de aanwezigheid van een seksueel overdraagbare aandoening als herpes of een onverklaarbare zwangerschap een teken aan de wand zijn.

III. Van zwijgen naar spreken

A. Waarom misbruikte kinderen zwijgen

Volwassenen gaan er vaak vanuit dat een kind het wel zal vertellen als het wordt misbruikt. Dat is niet zo. De meeste kinderen vertellen aan niemand dat ze worden misbruikt. Men kan kinderen van jongs af aan leren welk gedrag juist of fout is, wat aanvaardbaar en niet aanvaardbaar is en dat is belangrijk, maar het is niet genoeg om te voorkomen dat een kind verstrikt raakt in het web van de misbruiker. Net zoals het vliegje in 'De spin en de vlieg' wel weet dat ze eigenlijk niet naar binnen mag (dat heeft ze vaak genoeg gehoord), begint ze door de manipulatieve verleidingsdans van de spin te twijfelen.

Een kind is dan ook nooit 100% opgewassen tegen een veel slimmere en manipulatieve volwassene, die zich tijdens het misbruik vaak totaal anders gedraagt dan daarbuiten. Daardoor ontstaat twijfel bij het kind: als de misbruiker meestal heel lief is, betekent dat dan niet dat het kind het misbruik zelf heeft uitgelokt? En dat is maar een van de vele redenen waarom een kind vaak niet geneigd is uit zichzelf te praten over misbruik. Andere redenen zijn onder meer:

- Het kind is niet oud genoeg om te begrijpen dat het wordt misbruikt. Erg jonge kinderen maken geen onderscheid tussen geslachtsdelen en andere lichaamsdelen. Zeker kleine kinderen weten bijvoorbeeld niet dat er geen vingers of voorwerpen thuishoren in vulva of anus. Misbruikers maken er gebruik van door hun gedrag voor te stellen als een spelletje. Maar ook op oudere leeftijd is het niet simpel om misbruik zo te ervaren of benoemen. Sommige kinderen begrijpen wat er gebeurt als een straf die ze hebben verdiend of als een 'onaangenaam spel'.
- Het lichaam van het kind heeft gereageerd op seksuele stimulatie door de volwassene. Jongetjes kunnen een erectie of zelfs orgasme krijgen vanaf jonge leeftijd. Vaak zal de misbruiker dat als argument gebruiken om het kind wijs te maken dat het dat zelf wou. Als de dader niet agressief te werk gaat, kan hij het meisje een 'prettig gevoel' geven. Kinderen begrijpen – net als veel volwassen slachtoffers – niet dat dat een louter lichamelijke reactie is op de seksuele prikkels en niets te maken heeft met plezier of keuze. Dit werkt schuld en schaamtegevoel in de hand, wat een kind aanmaant om te zwijgen. Niet zelden zal een misbruiker zelfs actief de geslachtsorganen van het kind stimuleren.
- Het kind denkt dat hij het misbruik heeft laten gebeuren en voelt zich schuldig dat hij niet 'neen' heeft gezegd. De misbruiker zal dit insinueren met uitspraken als 'Maar jij hebt toch gezegd dat je mijn penis wou zien? Ik heb je toch niet verplicht?! Je hebt toch niet gezegd dat je het niet wou.'
- Het kind vreest dat het niet geloofd zal worden. Zwijgen over de erge dingen die je meemaakt is dan de veiligere optie: als je niets zegt kunnen mensen je ook niet 'niet geloven'.

- Het kind heeft schrik om de ouders teleur te stellen of verdrietig te maken: dat ze het hebben 'laten' gebeuren, dat het hun schuld is...
- Als de misbruiker een familielid is, voelt het kind zich vanuit de loyaliteit voor gezin en familie verantwoordelijk voor de gevolgen die spreken zouden kunnen hebben. Daders spelen in op die loyaliteit van een kind. Bijvoorbeeld: 'Als je aan mama iets zegt, dan moet papa naar de gevangenis en dan zijn er geen centjes meer.'
- De pleger heeft het kind een misplaatst gevoel van verantwoordelijkheid aangepraat waardoor het kind het als zijn taak ziet om de (seksuele) noden van de volwassene in te vullen. 'Papa heeft pijn aan zijn piemel, wil jij papa helpen verzorgen?' Deze dynamiek zie je vaak bij vader-dochter incest: het kind wordt dan uitgespeeld tegen en vervreemd van de moeder: het kind slaagt erin om de 'tekortkomingen' van de moeder in te lossen.
- De misbruiker heeft het kind bedreigd. Nederlands psychologe Iva Bicanic (2017) vroeg op Twitter aan misbruikslachtoffers welke dreigementen de misbruiker bij hen heeft uitgesproken. De stortvloed aan reacties deelde ze in op in 5 categorieën: dreigementen aan het kind zelf, dierbaren bedreigen, dreigen met verstoting of isolatie, schuld of verantwoordelijkheid, afwijzing en veroordeling.
  - Bedreigingen aan het kind zelf:
Als je het vertelt dan... *'gaat de wolf onder je bed je te pakken krijgen', 'maak ik je dood', 'moet je mee in de zak van zwarte piet', 'pakt de politie jou', etc.*
  - Bedreigen wie het kind liefheeft:
Als je het vertelt dan... *'pak ik je zusje ook', 'laat ik je moeder gek verklaren en opsluiten', etc.*
  - Dreigen dat het kind zal verstoten worden:
Als je het vertelt dan... *'vindt je moeder je nooit meer lief', 'laat ik je achter in het bos', 'ga jij naar een kindertehuis', etc.*
  - Dreigen dat het kind afgewezen zal worden:
Als je het vertelt dan... *'vertel ik iedereen dat je een leugenaar bent', 'whatsapp ik al je vrienden over hoe vies je bent', 'krijg je nooit een vriendin, omdat ze denken dat je homo bent', etc.*
  - Dreigen met schuld en verantwoordelijkheid:
Als je het vertelt dan... *'vertrouw ik jou nooit meer', 'zeg ik dat jij het zelf wou en het lekker vond', 'vertel ik dat het jouw schuld is dat dit gebeurde', etc.*

B. Wat je kan doen als je een vermoeden hebt maar het kind (nog) niets heeft verteld

Mensen wachten vaak op een duidelijk signaal van misbruik voor ze actie ondernemen maar dat signaal komt zelden. Weinig kinderen zullen uit zichzelf vertellen dat ze misbruikt worden. Het is daarom belangrijk om niet bij te pakken te blijven zitten. De omgeving van een kind – familie, leerkrachten, de huisarts, burens, kennissen, ouders van vriendjes... – gaat gebukt onder handelingsverlegenheid: 'Wat als ik mijn vage vermoeden van misbruik meld en het niet waar blijkt te zijn?' Ze vrezen iemand vals te beschuldigen.

Die angst is begrijpelijk omdat het brandmerk van kindermisbruiker een zwaar label is wanneer dat onterecht blijkt. Toch is de vrees onterecht dat iemand direct wordt opgepakt en achter de tralies verdwijnt als jij je vermoeden met iemand bespreekt. Kinderen zijn kwetsbaar en afhankelijk van de goede zorgen van de volwassenen in hun omgeving. Wanneer er ergens een signaal is dat het niet goed gaat met een kind, dan moeten we er alles aan doen om te achterhalen wat er scheelt.

Slechts 1 op 3 volwassenen die als kind zijn misbruikt hebben dat als kind aan iemand verteld. Wie het wel vertelde, deed dat vaak maanden of zelfs jaren na het misbruik (McElvaney, 2015). Vaak was de onderzoeker de eerste persoon aan wie men vertelde als kind te zijn misbruikt. Wanneer hij vroeg waarom ze het niet eerder hadden verteld, was het antwoord: 'Voordat jij het vroeg, heeft niemand me er ooit naar gevraagd.' Door attent aanwezig te zijn kunnen we het verschil maken voor de kinderen die vandaag zo'n geheim meezeulen.

Enkele feiten op een rij

- Meisjes onthullen vaker dan jongens dat ze worden of zijn misbruikt. Kinderen die door een familielid worden misbruikt onthullen het misbruik minder vaak en later dan kinderen die door iemand buiten het gezin zijn misbruikt.
- Als peuters en kleuters misbruik onthullen, dan is dat vaak 'per ongeluk' omdat ze niet echt begrijpen wat er is gebeurd.
- Lagereschoolkinderen zijn meer geneigd om het geheim toe te vertrouwen aan een volwassene die een zorgende rol heeft (bijvoorbeeld de leerkracht, een (groot)ouder, moeder/vader van een vriendje).
- Adolescenten gaan vaker aan vrienden dan aan een volwassene vertellen dat ze zijn misbruikt. Het is belangrijk dat ook de jongere die het geheim van een leeftijdsgenoot werd toevertrouwd ergens terecht kan. Als een jongere je vertelt dat hij/zij iets ergs weet wat een andere jongere is overkomen maar hij wil bij jou niets loslaten omdat jij de vriend(in) in kwestie kent (bijvoorbeeld omdat je de leerkracht bent van beiden) dan kan je doorverwijzen naar het JAC, het jongerenonthaal van een Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW).
- Kinderen die door de misbruiker zijn 'gegroomd', onthullen het misbruik gemiddeld later dan kinderen bij wie het misbruik gepaard ging met fysieke agressie.
- Uit onderzoek (London et al., 2005) naar wat kinderen heeft gemotiveerd om het zwijgen te doorbreken, kwamen volgende redenen naar voren:
  - o Het kind beseft dat het misbruik dat het ondergaan (heeft) niet oké is.
  - o Het kind kan het misbruik niet langer aan, de impact wordt te groot. Of het misbruik zelf wordt erger. Het kind wil dat het misbruik stopt, dat iemand ingrijpt.
  - o Het kind vreest dat de misbruiker hetzelfde gaat doen bij andere kinderen

- Het kind wil dat de dader wordt gestraft.
- Het kind komt op een punt waarop het iemand genoeg vertrouwt.
- Iemand heeft wat signalen opgevangen en vraagt het kind ernaar, zonder er doekjes om te winden.

Enkele tips

- Blijf niet alleen zitten met de signalen die je opvangt of de vermoedens die je hebt. Bespreek ze met anderen die het kind kennen: andere familieleden, de juf of meester... Herkennen zij wat jij hebt opgevangen? Misschien hebben zij een mogelijke verklaring voor de signalen die jij opmerkt? Hoe kijken zij naar je bekommernis? Hoe ervaren zij het kind, hebben ze dingen opgemerkt?
- Je kan je bezorgdheid of vragen ook bespreken met een hulpverlener. Vlamingen van alle leeftijden kunnen terecht bij 1712, de telefoonlijn van de Vlaamse overheid 'bij vragen over geweld'. Deze lijn wordt bemand door hulpverleners van de Centra Algemeen Welzijnswerk en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Deze hulpverlener kan je helpen om de signalen die je opvallen in kaart te brengen, kan je helpen om taal te geven aan je vermoeden en/of kan samen met jou kijken welke opties, volgende stappen mogelijk zijn.
- Blijf praten met het kind, ook als het in een eerste poging tot gesprek niets heeft verteld. Je mag vanzelfsprekend niet aandringen of het kind woorden in de mond leggen maar gewoon het gesprek af en toe opnieuw initiëren is erg zinvol. Bijvoorbeeld: 'Ik merk dat je het de laatste tijd moeilijk hebt en dat vind ik heel jammer voor jou.' Geef het kind even wat tijd om zijn antwoord te formuleren. Je kan ook inspelen op de non-verbale communicatie en die benoemen. Dan eventueel: 'Is er iets dat je aan mij wil vertellen zodat we samen kunnen kijken wat je kan doen om je beter te voelen?'
De meeste kinderen vinden het ontzettend moeilijk om over misbruik te spreken. Wanneer je het gesprek blijft aangaan, geef je het kind de boodschap dat je echt geeft om hoe het met hem/haar gaat, dat je echt wel wil horen wat je kan doen om te helpen. Je kan het kind zeggen dat je begrijpt dat het moeilijk is om over sommige dingen te praten, dat jij er voor hem bent ook al kan hij er nu niets over vertellen. Als je blijft zeggen dat je beschikbaar bent, als je blijft aangeven dat je opmerkt dat het kind zich niet oké voelt, dan voelt het kind dat het door jou wordt gezien. Het voelt dan dat jij echt met hem inzit en dat is erg belangrijk.
- Noteer opmerkelijk gedrag of rare uitspraken. Schrijf het neer als een observatie, als het script van een scène uit een film. Dit kan je helpen om met het kind te praten omdat je dan kan vertrekken vanuit wat je ziet. 'Ik merk dat je..' 'Toen je zei dat... wat bedoelde je daarmee?'
Notities kunnen helpen om gedragspatronen op te merken en kunnen erg nuttig zijn bij een later hulpverleningstraject of eventueel justitieel onderzoek.
- Het kan zinvol zijn om het kind of de jongere wegwijs te maken naar de plekken waar ze met hun verhaal terecht kunnen. Het is voor hen soms gemakkelijker om met

iemand te praten die ze niet kennen. Zeker wanneer de misbruiker iemand is die jij ook kent (bijvoorbeeld als jij de juf bent van het kind en het misbruik door de vader wordt gepleegd) is de drempel hoog. Je kan zeggen dat je merkt dat het moeilijk is om iets te vertellen en dat je begrijpt dat er dingen zijn die moeilijk zijn om uit te spreken. Afhankelijk van hoe sterk je vermoeden is dat het om misbruik gaat, kan je andere doorverwijzingen doen:

- Jongeren tussen 12 en 25 kunnen bij het JAC terecht met alle vragen (wonen, familie, school...). De hulpverlener kan dan samen met de jongere zoeken naar wat hij wil, nodig heeft en wat de mogelijkheden zijn.
- De telefoonlijn 1712 wordt door hulpverleners bemand. Iedereen kan er anoniem (per mail en telefonisch) terecht met vragen over geweld of misbruik. De website 1712.be bevat trouwens ook een schat aan informatie, op maat van verschillende leeftijdsgroepen (- 13, +13 en +18).
- Nupraatikerover.be is het meest laagdrempelige initiatief. Kinderen en jongeren kunnen er anoniem chatten met een gespecialiseerde hulpverlener die werkzaam is bij een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK). Hulpverleners van de VK's hebben in Vlaanderen de meeste knowhow en expertise over kindermisbruik en fenomenen als grooming en weten dan ook als de besten hoe ze hier met kinderen over kunnen praten.

C. Wat doen als een kind je heeft verteld dat het wordt of werd misbruikt?

1. Blijf rustig.

Dat is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan. Als een kind je vertelt dat het wordt of werd misbruikt, razen emoties door je lijf: verwarring, ongeloof, woede... Dat is begrijpelijk, maar probeer toch je eigen emoties onder controle te houden zolang je in gesprek bent met het kind. Een reactie van shock of ontredding kan maken dat een kind zich, bijvoorbeeld omdat het bezorgd is over jou, 'afsluit' en niets meer loslaat, of de woorden intrekt. Een misbruikt kind is een vat vol conflicterende emoties en ervaart een wirwar van schaamte, schuld, woede, frustratie, opluchting... Het kind heeft dan ook nood aan een rustig, emotioneel nabij persoon. Zeker bij mensen met wie het kind een nauwe band heeft, voelt het kind perfect aan dat wat ze vertellen de toehoorder overrompelt. Als je emotie erg duidelijk is, kan het helpen om je eigen emotie te benoemen zodat je die nadien kan parkeren en het kind weet dat het niet moet inzitten met jou: *'Amai, ik schrik erg van wat je vertelt. Het is heel erg en jammer wat je is overkomen en het is niet oké dat iemand dat met jou heeft gedaan.'* Je kan de focus van het gesprek dan weer bij het kind leggen: *'Hoe is dat voor jou?'* Het kind moet op je kunnen leunen maar zal dat niet doen als het vreest dat je het niet kan of wil aanhoren of emotioneel niet kan dragen.

Een gesprek waarin een kind misbruik onthult, gaat zelden direct over het misbruik. Het kind steekt, bij wijze van spreken, zijn teen in het water om te voelen welke temperatuur het water heeft: het wil aanvoelen hoe jij mogelijk zal reageren. De opening is vaak iets in de trant van *'Ik moet iets zeggen maar je mag het dan aan niemand vertellen, oké?'* Het is natuurlijk verleidelijk om op die vraag te zeggen *'Natuurlijk, ik zal het aan niemand vertellen, het is ons geheimje.'* Dat zou het kind bevestigen dat seksueel misbruik een

geheim is dat beschermd moet worden, nu door 3 personen: kind, dader en toehoorder. Bovendien kán je niet beloven dat je aan niemand iets zal vertellen want je weet niet wat het kind je gaat vertellen. Misschien gaat het over het knutselwerkje voor Moederdag maar misschien vertelt het kind je ernstige dingen die je niet kan of mag laten passeren. Seksueel misbruik hoort bij dat laatste. Stel dat je, nadat het kind je zijn verhaal heeft toevertrouwt, besluit dat je het moet bespreken met anderen, dan breek je je belofte. Het is overbodig om te zeggen dat dit erg pijnlijk is bij het kind wiens vertrouwen in mensen al een stevige knauw kreeg door het misbruik. Je kan het kind dus enkel beloven wat je ook kan waarmaken. Een meisje van 8 opende ooit een gesprek met deze vraag. Ik heb haar gezegd dat ik nog niet wist wat ze me zou vertellen en dus niet kon beloven dat ik het aan niemand zou zeggen. Toen ze vroeg waarom niet, antwoordde ik haar dat als er dingen gebeuren die niet veilig zijn voor haar, ik geen goede volwassene zou zijn als ik daar niets mee zou doen omdat het mijn taak is om te zorgen dat ze veilig is.

2. Geloof het kind.

Bijna elk misbruikslachtoffer vreest op voorhand om niet te worden geloofd. Zeg en toon dus dat je het kind gelooft en zeg dat je blij bent dat het er niet alleen mee mag blijven zitten, dat het goed is dat het je dit heeft verteld zodat jij hem/haar nu kan helpen. Bedank het kind ook dat het je in vertrouwen neemt en geef aan dat je weet dat het moeilijk was en is om te vertellen. Geef veel erkenning dat wat hem is overkomen (en mogelijks nog overkomt) niet oké is en niet zijn schuld is.

Het is voor een misbruikt kind vaak erg moeilijk om over het misbruik te praten. Dan gaat het wat rond de pot draaien of blijft het erg aan de oppervlakte. Ook schaamtegevoelens of een gebrek aan woordenschat die nodig is om te beschrijven wat er is gebeurd, maken het moeilijk om aan jou duidelijk te maken wat er precies is gebeurd. Stel dan verduidelijkende vragen. Dat doe je best op een neutrale toon, een toon zonder emotionele lading. Als de onderhuidse boodschap van je vraag bijvoorbeeld is *'Zeg alsjeblieft dat hij je niet heeft aangeraakt'*, zal het kind geneigd zijn om sociaal wenselijk te antwoorden. Als het kind niet de precieze woorden heeft, vindt of kan uitspreken (omdat het te moeilijk is) en het bijvoorbeeld houdt bij *'Het deed pijn aan mijn buik'*, dan kan je vragen om te tonen waar 'het' pijn deed. Vermijd vragen die sturend zijn en waar al een mogelijk antwoord in vervat zit. Vraag bijvoorbeeld niet *'Is iemand aan je piemel gekomen?'* maar vraag – afhankelijk van wat het kind eerder in het gesprek heeft verteld – bijvoorbeeld: *'Waar heeft die persoon je aangeraakt?'*

Als een kind je vertelt dat het wordt misbruikt, haalt dat ook bij jou als toehoorder je wereld- en mensbeeld overhoop. Je wist en weet wel dat kinderen seksueel misbruikt worden, maar toch blijft het een 'ver-van-je-bed-show'. Het is dan ook heel confronterend wanneer je door het verhaal van het kind die schaduwkant van het leven ziet. Als je wordt geconfronteerd met een misbruiksituatie, vraag je je vanzelfsprekend af 'Waarom is dit gebeurd? Hoe is dit kunnen gebeuren? Hoe komt het dat ik en anderen geen signalen hebben opgevangen.' Je begrijpt niet hoe iemand zich kan vergrijpen aan een kind.

Het antwoord op deze vragen kan het kind je nooit geven omdat het er zelf geen verklaring voor heeft en met net diezelfde vragen zit. Vermijd dan ook te allen tijde waarom-vragen. Dergelijke vragen kunnen het kind het gevoel geven dat het zich moet

verantwoorden en dus ook verantwoordelijkheid draagt. Jouw taak op het moment van een misbruikonthulling is niet om een analyse te maken van de situatie, of zicht te krijgen op de achterliggende dynamieken. Het gaat erom dat je de gespreksvoorwaarden creëert die het voor het kind mogelijk maken om het verhaal, 'het wat' te vertellen en het kind te steunen en te erkennen. Anderen zullen zich op een later moment ontfermen over 'het hoe' en 'het waarom' van het misbruik.

Probeer bij een ontkennend antwoord geen opluchting te tonen (omdat iets dat je vreesde niet met het kind is gebeurd) noch afgrijzen te tonen wanneer het kind net iets heeft verteld dat je erg raakt. Als een kind merkt dat zijn/haar verhaal anderen verdrietig of boos maakt, dan zal het blokkeren of soms zelfs de onthulling intrekken. Dat wil echter niet zeggen dat het misbruik niet heeft plaatsgevonden. Als je twijfelt aan het verhaal van het kind, hou dan zeker in het achterhoofd dat kinderen uiterst zelden verhalen van seksueel misbruik verzinnen.

3. Leg de verantwoordelijkheid bij de misbruiker.

Het is belangrijk om te zeggen (en dit te blijven zeggen in eventuele latere gesprekken) dat het misbruik niet de schuld of verantwoordelijkheid is van het kind, zelfs al lijkt het voor het kind alsof het er zelf voor heeft gekozen. Zoals eerder vermeld gebruiken misbruikers manipulatieve strategieën om het kind in de waan te brengen dat het verantwoordelijk is. Vanuit zijn kwetsbaarheid en het machtsonevenwicht kán het kind geen toestemming geven, is het handelingsonbekwaam om toe te stemmen met seksuele handelingen. Dat zit verankerd in onze wetgeving.

Het is normaal dat jonge kinderen nieuwgierig zijn naar de geslachtsdelen. Het is ook normaal dat ze vragen of ze eens mogen kijken of voelen wat zo'n piemel doet, maar het is de verantwoordelijkheid van de volwassene of tiener om het kind af te grenzen. Dergelijke verzoeken zijn dan ook – in tegenstelling tot wat misbruikers zichzelf wijsmaken – geen vraag tot seksueel contact. Het is gewoon kenmerkend voor de nieuwsgierigheid van kinderen. De persoon die ouder en wijzer is, draagt de volledige verantwoordelijkheid voor de interactie tussen beiden.

- D. Om het kind van zijn diepgewortelde verantwoordelijkheidsgevoel af te helpen, is het bijgevolg ook belangrijk om te blijven herhalen dat het de misbruiker is die iets fout heeft gedaan. Door te benadrukken dat het gedrag van deze volwassene moet worden gestopt en hij/zij daar hulp bij nodig heeft van andere volwassenen, wordt duidelijk dat de volwassene de schuld treft. Vraag ook zeker niet *'Waarom heb je dit niet eerder gezegd?'* want de enige correcte vraag is die aan de pleger: *'Meneer, mevrouw, waarom heeft dit zolang kunnen duren? Waarom hebt u geen maatregelen genomen om het misbruik te stoppen?'*

4. Veiligheid inbouwen en communiceren.

Als een kind je zijn/haar meest pijnlijke ervaringen deelt, is dat een vraag om hulp. Misbruikt worden geeft je het gevoel dat je geen vat hebt op jezelf en op de misbruiker, maar dat machteloze gevoel gaat veel verder en verspreidt zich als een olievlek over de andere levensdomeinen. Net als alle slachtoffers van seksueel geweld wil het kind zich

(weer) veilig voelen en grip hebben op wat er met hem/haar gebeurt. Voor een kind komt hierbij dat het ook weer vertrouwen moet krijgen dat volwassenen voor zijn/haar welzijn (moeten) zorgen. Zorg dat het kind op jou kan rekenen: dat je zegt wat je doet en doet wat je zegt. Leg dus precies uit wat je gaat doen en waarom. Stel dat je het kind hebt gezegd dat je 'aan het einde van de week' zal vertellen hoe het verder zal gaan, maar je weet tegen het einde van die week nog niets concreet, zoek het kind dan toch op (want dat heb je beloofd en daar zit het op te wachten). Zeg wat je al hebt gedaan en waar je nog op wacht.

Je kan helaas niet beloven dat het kind de misbruiker niet meer zal moeten zien of 100% veilig zal zijn, want jij kan natuurlijk niet zelf beslissen dat een kind niet meer naar huis mag, de misbruiker naar de gevangenis vliegt, de coach of leerkracht zal worden ontslagen... Je kan wel zeggen dat jij alles zal doen wat je kan om het kind te beschermen. Zelfs al lopen trajecten bij politie of hulpverlening niet zoals het hoort (en dat gebeurt, helaas, vandaag nog steeds) dan zal het kind onthouden dat jij hebt geluisterd, hem/haar hebt gehoord en hebt geloofd, en dat jij alles hebt gedaan wat je kon.

Concreet:

- Vraag het kind wat hem/haar een veiliger gevoel kan geven. Soms maken kleine ingrepen als een teddybeer tegen de nachtmerries, een nachtlampje of extra knuffels al een groot verschil.
- Doe voor de rest normaal: wees je ervan bewust dat het kind meer is dan 'een misbruikt kind' en behandel het kind niet plots als porselein. Elk slachtoffer van seksueel geweld wil erkend worden, maar wil daarnaast vooral gewoon als zichzelf worden gezien.
- Indien gepast kan je maatregelen nemen die de volwassene of jongere – kinderen worden niet zelden misbruikt door een ouder kind: broer, babysit, neef... – beletten om alleen te zijn met het kind.
- Als de vermoedelijke misbruikpleger in een professionele (onderwijs, naschoolse opvang, kinderopvang, verpleging...) of vrijetijdscontext (leider of lid van de jeugdbeweging of sportclub...) met kinderen werkt en de aanwijzingen van seksueel kindermisbruik ernstig zijn, dan moet men (tijdelijk) voorkomen dat deze persoon toegang heeft tot kinderen.
- Bouw een netwerk uit: wie heb je nodig om het kind veilig te stellen? Met wie kan je samenzitten, overleggen, welke hulp kan je invoeren? Blijf hier niet alleen mee zitten. Zeker wanneer het kind wordt misbruikt door een familielid of iemand uit de vriendenkring van het gezin, zijn mensen al eens geneigd om de onthulling van het misbruik zelf op te vangen en aan te pakken. Als je kind is misbruikt door je partner, dan is het niet afdoende om te zorgen dat je partner niet meer alleen is met het kind. Dat eindigt misschien het fysieke misbruik, maar dat is niet genoeg. Er verder niets mee doen houdt het in de doofpot, onthoudt het kind erkenning en speelt de pleger in de hand om niets te doen aan zijn (strafbaar) gedrag. Voorkomen dat kind A door persoon Z wordt misbruikt, voorkomt niet dat Z andere kinderen misbruikt.

Wanneer er een onthulling is van kindermishandeling of kindermisbruik in de gezinscontext ligt de bal meestal in het kamp van de hulpverlening. Dat is begrijpelijk en absoluut zinvol gezien de specifieke dynamieken van incestueus kindermisbruik, maar er zijn situaties waarbij een kind of jongere zelf aangeeft dat hij/zij liever niet meer naar huis gaat maar waar de vraag van het kind niet het uitgangspunt is. Het kind of de jongere is een van de gesprekspartijen in de hulpverlening en hulpverleners werken gewoonlijk vanuit meerzijdige partijdigheid, wat inhoudt dat zij oog moeten hebben voor de belangen van iedereen in het gezinssysteem. Meestal gaat dit goed, laat me dat duidelijk stellen, maar er zijn situaties waarin de jongere gebaat kan zijn met iemand die zijn belangen verdedigt.

Hier zijn twee opties:

- Sinds 2014 kan een minderjarige zich bij alle contacten met jeugdhulp laten bijstaan door een vertrouwenspersoon. Dit is een ondubbelzinnig recht. De vertrouwenspersoon moet een meerderjarig persoon zijn, beschikken over een bewijs van goed gedrag en zeden en mag zelf niet betrokken zijn bij de hulpverlening aan de minderjarige. Het kind of de jongere mag deze vertrouwenspersoon zelf kiezen. De vertrouwenspersoon kan een leerkracht zijn, leider van jeugdbeweging, buurman, tante, een meerderjarige vriend(in)... Meer informatie vind je [op de portaalsite van de Vlaamse overheid](#).
- Bij een verontrustende opvoedingssituatie kan en zal de betrokken hulpverlening het dossier aan het parket bezorgen als de hulpverlener ervaart dat hulpverlening niet baat. Maar wat als de jongere zelf aangeeft dat hij/zij niet meer thuis wil blijven maar de betrokken hulpverleners niet ingaan op die vraag?
Vanuit het basisrecht op juridische bijstand kan elke minderjarige een advocaat krijgen die het opneemt voor zijn rechten. Deze advocaat is niet onpartijdig, hij is er enkel en alleen voor de jongeren.
Een kind of jongere kan zelf juridische bijstand vragen bij het dichtstbijzijnde [lokale bureau juridische bijstand](#) maar ook een hulpverlener van o.a. een CAW of OCMW kan die aanvraag doen in naam van de minderjarige.

5. Zorg voor jezelf.

Net zoals je tijdens een vliegtuigramp zelf een reddingsvest moet dragen en van zuurstof zijn voorzien vooraleer je anderen kan helpen, moet je als vertrouwenspersoon van een misbruikt kind ook een plek hebben die jou kan steunen en van zuurstof voorzien. Een onthulling van kindermisbruik doet wat met een mens. Woede, ongeloof, frustratie, walging... zijn normale reacties. Zoek dan ook mensen met wie je de wirwar van jouw emoties kan bespreken. Dat kunnen vrienden of kennissen zijn, collega's, maar ook een hulpverlener. Door voor jezelf te zorgen, zorg je onrechtstreeks ook voor het kind. Kinderen voelen wanneer een volwassene ergens mee zit en gaan hen dan ontzien. Pas als het kind weet dat jij 'zijn zorgen' niet nodig hebt, kan het echt op je leunen.

IV De beste aanpak is voorkomen

Alleen een misbruikpleger kan kindermisbruik voorkomen, maar we kunnen kinderen wel versterken, weerbaar maken zodat ze minder gemakkelijk het doelwit worden van een pedoseksueel. Een weerbaar kind dat wordt misbruikt zal sneller iemand in vertrouwen nemen.

Enkele tips:

1. Geef kinderen taal

We leren peuters spelenderwijs hun lichaamsdelen te benoemen: ‘hoofd, schouders, knie en teen’ tot ‘het puntje van je neus’, maar we slaan daarbij de lichaamsdelen tussen buik en knieën – penis en vulva, de correcte woorden om de uitwendige geslachtsorganen te benoemen – vaak over. Dat is problematisch want wat je niet benoemt, bestaat niet. Door ook die lichaamsdelen te benoemen (of er idiote namen aan geeft: muisje, piewie... het scala van idiote namen voor geslachtsdelen is onbeperkt), voorkom je dat het kind alles ‘tussen navel en knie’ als taboe gaat ervaren, als iets waarover we níét spreken. Een kind kan ook maar de woorden gebruiken die het krijgt. Over seksueel misbruik praten is sowieso moeilijk maar als je niet eens de woorden hebt om te kunnen benoemen waar er iets is gebeurd, dan maken we het nog moeilijker.

Weerbaarheid begint bij kinderen op jonge leeftijd in woorden en daden te tonen dat hun lichaam hen toebehoort. Je kan een vierjarige kleuter heus wel zeggen dat hij na het bad zelf zijn billen en vulva/penis kan afdrogen. Dat is een prima moment om te herhalen dat het hun lichaam is en andere mensen er niet moeten aankomen als zij dat niet willen. Dergelijk moment is prima om aan te grijpen welke aanrakingen oké zijn en welke niet. Dat kan op een ongedwongen manier. Bij het babysitten op de kleuterdochter van een vriendin vroeg ze me eens waarom het dan soms wel oké is en soms niet dat iemand aan haar billen komt. Ik vroeg haar wat zij dacht: ‘Wanneer is het nodig dat iemand aan je billen komt?’ Ze repliceerde: *‘Mama, de juf, oma, iesbeth (dat ben ik) soms als ik kaka heb gedaan.’* Toen ik haar vroeg waarom we dat dan doen, zei ze *‘Omdat er anders misschien kaka in mijn broek zit, ik kan het niet zo goed, achter mijn rug.’* Daarop heb ik haar bevestigd dat dat dan is om te zorgen dat ze schoon is en vroeg ik wanneer het bijvoorbeeld niet nodig zou zijn dat iemand aan haar poep komt. Ze zei na even denken *‘Als ik pipi doe, want dat kan ik zelf wel met het wc-papier.’* Zo simpel kan het soms zijn om samen na te denken over wat het verschil is tussen aanrakingen die oké zijn en aanrakingen die niet oké zijn.

Je kan een kind hierbij een boodschap geven in de trant van *‘Soms kennen andere kinderen of volwassenen de regels niet, ze weten niet goed welke aanrakingen wel en niet oké zijn. Soms begrijpen ze de regels niet en raken ze kinderen aan op een manier die niet oké is. Als dat gebeurt, dan kan je dat altijd aan mij vertellen, of aan een volwassene die je vertrouwt. Dan kunnen we zorgen dat die persoon de regels leert.’*

Dit thema moet, net als verkeeropvoeding, een thema zijn dat niet eenmaal per jaar een halfuur wordt besproken. Elke opvoeder weet dat kinderen leren bij 'herhaling, herhaling en herhaling'. Dat is hier niet anders.

2. Doe normaal!

Seksuele opvoeding wordt vaak uitgesteld tot in de puberteit omdat ouders het voordien niet nodig vinden. Ze vrezen slapende honden wakker te maken en denken dat erover praten zal maken dat het kind op jongere leeftijd seksueel actief zal zijn. Eens seksualiteit dan wel een thema is tussen ouder en kind, blijft het vaak beperkt tot een eenmalig 'seks gesprek' waarbij beiden erg ongemakkelijk zijn. Ook in het onderwijs wordt seksualiteit stiefmoederlijk behandeld. Naast de hormonale en fysiologische mechanismen van bevruchting en zwangerschap in het vak biologie, bevatten de verplichte eindtermen niets van relationele en seksuele vorming. Wanneer seksualiteit een topic is, dan draait het vaak rond de gevaren. Er is weinig ruimte voor positieve, opbouwende aandacht voor relaties en seksualiteit.

We denken dat de menselijke soort pas seksueel wordt in de puberteit en negeren daardoor dat ook jonge kinderen seksuele wezens zijn. Ik doel dan niet op geslachtsseksualiteit maar wel op wat seksualiteit in wezen is: het genieten van je lichaam. Jonge kinderen hebben nood aan emotionele nabijheid en intimiteit. Zo worden baby's graag over hun hoofdje gestreeld en komen ze tot rust wanneer ze zich nestelen tegen het lichaam van de ouder. Drinken aan de borst of uit een flesje is niet louter een manier om de honger te verdrijven maar een summum van nabijheid. Peuters en kleuters ervaren het taboe op seksualiteit nog niet en kennen dus nog geen schaamte. Ze ontdekken hun eigen lichaam en dat van leeftijdsgenootjes, broertjes of zusjes. Ze zijn erg nieuwsgierig naar de lichamelijke verschillen tussen jongens en meisjes, en tussen kinderen en volwassenen. Ze vragen zich af hoe dat allemaal 'werkt', wat het doet. Spelletjes waarbij kinderen het gedrag van volwassenen imiteren, zoals 'doktertje' of 'mama en papa', zijn schering en inslag. Zowel jongens als meisjes stimuleren – vaak onaandachtig, bijvoorbeeld tijdens het tv-kijken – de eigen geslachtsorganen, omdat dat hen een plezierig gevoel geeft. Van lagereschoolkinderen wordt weleens gezegd dat ze helemaal niet bezig zijn met seksualiteit en preuts zijn. Seksuologen spreken dat tegen. Lagereschoolkinderen spelen net als peuters en kleuters seksueel getinte spelletjes met leeftijdsgenootjes en masturberen zichzelf omdat dat prettig voelt. Dat wij dat niet weten is omdat ze het voor volwassenen geheimhouden. Tegen dan hebben kinderen op basis van de reacties in hun omgeving geleerd dat seksualiteit taboe is en ze daar niet over mogen praten. Het algemene taboe op seksualiteit rust ook op 'negatieve seksualiteit'. Wanneer een kind of jongere seksueel grensoverschrijdend gedrag of misbruik meemaakt, is de drempel om erover te praten deels ingegeven door de sfeer van schaamte en zwijgen die hangt over alles dat tot het seksuele behoort.

3. Grenzen & toestemming

Toestemming, meer nog bezielde toestemming, is de kern van de etiquette in het seksuele verkeer. Toestemming is vrijwillig, specifiek en wederzijds:

- Beide personen stemmen vrijwillig, zonder enige fysieke of psychische druk of dwang, in met de seksuele handelingen die worden gesteld. Bezielde toestemming is het tegenovergestelde van passieve toestemming waarbij je toe-geeft aan de ander omdat die blijft aandringen – *‘Ach ja, als zij/hij dat echt wil dan zal ik dat maar doen zeker...’*
- Toestemming is specifiek in die zin dat er niet zoiets bestaat als een algemeen toegangsticket dat geldt voor alle attracties in het seksuele pretpark. Het is met andere woorden niet omdat iemand instemt met zoenen dat dat meteen ook een toestemming is voor orale stimulatie of penetratie.
- Toestemming is wederzijds wanneer beide seksuele partners ernaar streven dat de ander het fijn vindt en er enkel dingen gebeuren die beiden willen: *‘Is dit oké? Vind je dat fijn? Wat vind jij lekker?’*

Volwassen seksualiteit draait met andere woorden om de ruimte krijgen waarin je je eigen verlangens en noden kan achterhalen, om het kunnen aangeven van wat je wel en niet wil en erop te kunnen vertrouwen dat de ander die grenzen respecteert. Eigenlijk is seks dus gewoon een specifieke vorm van communicatie.

De basisprincipes van lichamelijkeheid moeten echter al van in de kleutertijd een plaats krijgen in de opvoeding van kinderen. Het is nogal bizar dat we van volwassenen verwachten dat zij hun grenzen weerbaar kunnen aangeven enerzijds en de grenzen van de ander herkennen en respecteren anderzijds, zonder dat we hen hierin coachen als kind. We doen dat wel bij andere grenzen en grensoverschrijdingen, denk maar aan pesten, je agressie afreageren op een ander, stelen enz.

Toon kinderen dat ze hun grenzen mogen trekken en dat ze kunnen verwachten dat anderen die respecteren: als een driejarige geen zin heeft om oma een zoen te geven (of dat nu is omdat het kind slechtgezind is of een woedeaanval heeft, doet er niet toe), eis dan niet dat het dat wel doet. Kinderen moeten beleefd zijn, maar beleefdheid zit niet in een zoen, maar in een respectvolle houding van waaruit je de ander groet. Een kind leren dat het de ander moet zoenen omdat die anders triest zal zijn of zich afgewezen voelt, is niet de boodschap die we eigenlijk willen geven.

Kinderen leren meer uit ervaringen die ze opdoen in relatie tot volwassenen en andere kinderen dan uit holle boodschappen met verboden en geboden. Het is nogal zinloos om kinderen te zeggen dat ze niet mogen vloeken als je zelf vloekt. De les die een kind daaruit onthoudt, is dat volwassenen dingen mogen die kinderen niet mogen, dat volwassenen een privilege hebben over kinderen. De relaties waarin een kind mens wordt, zullen een belangrijke rol spelen in hoe zij zich tot anderen zullen verhouden in volwassen relaties. Het verbaast dan ook niet dat kinderen die opgroeien in een context waarin grensoverschrijdingen dagelijkse koek zijn als volwassene vaak in ongezonde relaties terecht komen met mensen wiens grenzen zij niet respecteren of die van hen niet respecteren. Je zal een kind overigens niet leren dat het mag verwachten dat zijn grenzen gerespecteerd worden, als je zelf steeds toelaat dat anderen jouw grenzen overschrijden. Trek als opvoeder dus zelf ook je grenzen, dat mag ook naar kinderen toe, en sta erop dat zij die eerbiedigen. Het is bijvoorbeeld heus oké om een kind dat aan je komt hangen te zeggen ‘nu niet’, of dat je zegt dat je wil dat je kind je met rust laat als je op de wc zit.

4. Genderrollen & stereotypen

Jongens zijn sterk, vol zelfvertrouwen, meisjes zijn zwak en incompetent.

Mannen zijn leiderstypes, vrouwen eerder volgers.

Vrouwen/meisjes zijn emotioneler dan mannen/jongens.

Ambitie hebben, is een mannelijke eigenschap.

Mannen zijn *zus*, vrouwen zijn *zo*. We kijken naar mannen en jongens, vrouwen en meisjes met een genderstereotype bril op. Stereotypes zijn vooroordelen over een groep mensen. Wat is typisch mannelijk of vrouwelijk gedrag? Wat doen mannen en vrouwen graag, wat vinden ze fijn? Wat is 'echt mannenwerk' of 'een beroep vooral geschikt voor vrouwen'?

De kenmerken die we koppelen aan de verschillende geslachten functioneren niet louter als bril waarmee we naar de werkelijkheid kijken en dingen als 'mannelijk' of 'vrouwelijk' labelen, ze functioneren ook als norm. Dat stereotypes als norm worden beschouwd, zie je vooral wanneer iemand gedrag stelt dat tégen het stereotype ingaat: de man die huisvader is terwijl zijn vrouw een fulltimebaan heeft (wat een watje, die ligt vast onder de sloef, toch?) of hoe vrouwen worden gepercipieerd die ambitieus zijn en voluit voor hun carrière gaan (een bitch die over lijken gaat, niet?), of hoe anders de omgeving van een man reageert wanneer die zegt dat hij geen kinderen wilt in vergelijking met de omgeving van een vrouw.

Deze vooroordelen werken als een zichzelf vervullende voorspelling: mensen vormen, worden mens, in relatie tot hun sociale omgeving. Zij worden ook 'man' of 'vrouw' in relatie tot het beeld van mannelijkheid en vrouwelijkheid dat ze via hun ouders, peers en de media leren kennen. Er is heus geen gen dat het hart van vierjarige meisjes sneller doet slaan bij het zien van glinsters en roze, er is geen 'biologische aanleg' die maakt dat jongens meer interesse en 'aanleg' hebben voor wetenschap en techniek.

Stereotypes over gender hangen ook erg samen met stereotypes over seksualiteit:

'Een vrouw moet sexy zijn, maar niet té want dan is ze een slet'

'Vrouwen zijn op zoek naar liefde en romantiek, mannen naar seks'

'Mannen willen altijd seks en kunnen niet gedwongen worden.'

'Mannen zijn jagers, vrouwen moeten de boot afhouden als ze geen interesse hebben.'

'Vrouwen zijn verantwoordelijk om hun grenzen aan te geven en veilig te stellen want mannen kennen geen grenzen'

Wanneer het over seksualiteit gaat, zullen meisjes veelal worden benaderd als potentiële slachtoffers die beschermd moeten worden tegen zwangerschap en verkrachting (en dus tegen jongens want die 'veroorzaken' zwangerschap en verkrachting). Meisjes krijgen minder vrijheid en ruimte om te experimenteren met relaties en seksualiteit. Het 'doel'

van de seksualiteit ligt in porno maar ook in popcultuur en beeldvorming over seks overigens nog te vaak bij de bevrediging van de man.

Omgekeerd worden jongens amper gecoacht in het leren aanvoelen en communiceren waar hun grenzen liggen. Zo blijken ouders over het algemeen met hun zonen veel minder vaak en diepgaand te praten over gevoelens, relaties en seksualiteit. De seksestereotypes voor mannen als hypergeseksualiseerd maken het overigens erg moeilijk voor jongens of mannen om zich te uiten als slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik.

V Meer informatie

---

www.1712.be – 1712, de hulplijn voor vragen over geweld. Maak je zelf geweld mee of ben je bezorgd om iets anders?

1712 is er voor iedereen: voor elk kind, jongere, volwassene of ouder, voor elke man of vrouw, holebi en hetero, transpersoon.

1712 is er voor elke vraag over elke vorm van geweld of misbruik: lichamelijk, psychisch, economisch of seksueel geweld.

1712 is er voor slachtoffer en dader, maar ook voor de omgeving.

[Childfocus](#) – Werkt rond de preventie van o.a kindermisbruik. Je kan beeldmateriaal waarop kindermisbruik te zien is ('kinderporno') melden bij Child Focus.

[Stop It Now!](#) – Een anonieme en gratis telefoonlijn waar mensen die zich zorgen maken over pedofiele gevoelens, internetgebruik of seksueel gedrag naar minderjarigen terecht kunnen. Stop It Now! biedt een luisterend oor, informatie, advies en ondersteuning. Ook de naasten van iemand met pedofiele gevoelens of seksueel gedrag naar minderjarigen kunnen er terecht. Mailen kan ook.

[I.T.E.R.](#) – Een ambulante centrum voor preventie, begeleiding en behandeling van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een multidisciplinair volwassenenteam en jongerenteam begeleiden plegers van seksueel geweld. I.T.E.R. staat voor Impulscontrole, Terugvalpreventie, Empathiebevordering en Responsabilisering en duidt op het traject waarin de hulpverlener de cliënt begeleidt.

[Familie van](#) – Een website voor familie van plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Kinderen, ouders en partners van zedenplegers kunnen er terecht voor informatie en een luisterend oor.

[Sensoa](#) – Het Vlaams expertisecentrum seksualiteit. De website bevat een schat aan informatie: van veilig vrijen tot relationele en seksuele vorming.

VI Bibliografie

- Bicanic, I. & de Jongh, A. (2017). Als je het vertelt, dan... Verbale dreigementen aan slachtoffers van seksueel misbruik. *EMDR Magazine*, 15. Via <https://psycho-trauma.nl/wp-content/uploads/2015/11/EMDR15-Als-je-het-vertelt-dan.pdf>
- Christiansen, J.R. & Blake, R.H. (1990). The grooming process in father–daughter incest. In A.L. Horton, B.L. Johnson, L. Roundy & D. Williams (Red.), *The incest perpetrator. A family member no one wants to treat* (pp. 88-98). London: Sage Publications.
- Craven, S. M., et. al. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287-299.
- De Rycke, L., et. al. (2011). *Geweld gemeld en geteld: aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren*. Brussel: Kinderrechtencommissariaat.
- E-Quality (2009, december). *Seksualisering en beeldvorming: de rol van opvoeders*. Den Haag.
- Frans, E. & Franck, T. (2014). *Sensoa Vlaggensysteem. Reageren op seksueel (grensoverschrijdend) gedrag van kinderen en jongeren*. Antwerpen: Garant.
- Frans, E., et. al. (2017). *Normatieve Lijst 2017. Sensoa Vlaggensysteem Buiten de Lijnen*. Sensoa. Via: http://www.seksuelevorming.be/sites/default/files/digitaal_materiaal/uitgebreide-normatieve-lijst.pdf
- Herman, J. L. (1992). *Trauma en herstel. De gevolgen van geweld – van mishandeling thuis tot politiek geweld*. Wereldbibliotheek.
- Kennes, L. & Veldeman, T. (2017). *De spin en de vlieg*. Antwerpen: Van Halewyck.
- Kennes, L. (2018). Alleen ja telt. Hoe kunnen we seksueel geweld stoppen? Antwerpen: Polis. (*manuscript*).
- Kind en Gezin. (2016). *Het kind in Vlaanderen*. Rapport. Via: <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/104990>
- London, K., et. al. (2005). Disclosure of child sexual abuse. What does the research tell us about the ways that children tell? *Psychology, Public Policy, and Law*, 11 (1), 194-226.
- Mcelvaney, R. (2015). Disclosure of child sexual abuse: delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159-169.
- Pieters, J., Italiano, P. & Offermans, A. (2010). *Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Vermeulen, G, et. al. (2003). *Het profiel van de pedoseksueel*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- Widman, L., et al. (2016). Parent-adolescent sexual communication and adolescent safer sex behavior. A meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 170(1), 52-61.
- Winters, G.M. & Jeglic, E.L (2017). Stages of sexual grooming: Recognizing potentially predatory behaviors of child molesters. *Deviant Behavior*, 38(6), 724-734.

